

Затверджено Вченою Радою ОНУ
імені І.І. Мечникова
від "20" грудня 20 16 р. № 4

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет міжнародних відносин, політології та соціології
Кафедра світового господарства і міжнародних економічних відносин

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

(Хмарський В. М.)

_____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**РИНОК ПРАЦІ, МІГРАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ**

Рівень вищої освіти __ I освітній рівень

Спеціальність __ 292 – Міжнародні економічні відносини
(код і назва спеціальності (тей))

Інститут/факультет __ Факультет міжнародних відносин, політології та соціології
(назва інституту, факультету)

2020 – 2021

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Ринок праці, міграція та соціально-економічний розвиток Європейського Союзу та України».

Розробники: Цевух Ю. О., кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин

Протокол № 1 від “31” серпня 2020 р.

Завідувач кафедри СГ і МЄВ

_____ (підпис)

(Якубовський С.О.)
(прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) Факультету міжнародних відносин, політології та соціології

Протокол № 1 від “09” вересня 2020 р.

Голова НМК

_____ (підпис)

(Хорошилов О.Ю.)
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від. “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(_____) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від. “___” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ (підпис)

(_____) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 2 змістових модулів – 2 ІНДЗ* – _____ _____ (вид завдання)	Галузь знань 29 – Міжнародні відносини (шифр і назва) Спеціальність 292 – Міжнародні економічні відносини (код і назва) Спеціалізації: - _____ (назва) Рівень вищої освіти: бакалавр	за вибором студента	за вибором студента
		<i>Рік підготовки:</i>	<i>Рік підготовки:</i>
		4-й	4-й
		<i>Семестр</i>	<i>Семестр</i>
		8-й	8-й
		<i>Лекції</i>	<i>Лекції</i>
		20 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	<i>Практичні, семінарські</i>
		20 год.	-
		<i>Лабораторні</i>	<i>Лабораторні</i>
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	<i>Самостійна робота</i>
		50 год.	-
у т.ч. ІНДЗ*: -	у т.ч. ІНДЗ*: -		
Форма підсумкового контролю: Залік	Форма підсумкового контролю: -		

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – всебічне і глибоке розуміння студентами змісту процесів, що лежать в основі функціонування ринку праці та міжнародної міграції населення; а також узагальнення зарубіжного і вітчизняного досвіду у галузі регулювання соціально-економічних процесів розвитку відносин між Європейським Союзом та Україною. Дослідження науково-методичних засад механізму впливу міграції робочої сили на економіку України та різних країн Європейського Союзу.

Завдання – вивчення основ і порівняння різноманітностей функціонування ринку праці в Україні та Європейському Союзі; дослідження причин виникнення і етапів розвитку міжнародної трудової міграції; ознайомлення і засвоєння теорій міжнародної міграції; розуміння чинників і наслідків міжнародної міграції робочої сили між Україною та Європейським Союзом; аналіз значення грошових переказів мігрантів для соціально-економічного розвитку Європейського Союзу та України на основі кількісного і якісного аналізу; дослідження ефективності сучасної політики відносин між Україною та Європейським Союзом у галузі міграційної політики держави.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

а) загальних (ЗК): ЗК2 - Здатність до логічного, абстрактного, креативного, критичного мислення, аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів; ЗК3 - Уміння аналізувати та систематизувати інформацію з різних джерел, використовуючи інноваційні підходи та сучасні технології.

б) фахових загальних (КФЗ): КФЗ1 - Вміння готувати публічні виступи з низки питань міжнародних економічних відносин; КФЗ5 - Наявність системного уявлення про структуру і тенденції розвитку світової економіки; знання принципів прийняття і реалізації економічних рішень на мікро- та макрорівнях; уміння використовувати економічну інформацію у професійній, виробничій діяльності.

в) спеціальних фахових (КФС): КФС1 - Здатність визначати економічні стратегії; КФС2 - Вміння прогнозувати тенденції розвитку глобальних ринків з урахуванням кон'юнктурних змін; КФС3-Вміння здійснювати пошук економічної інформації; уміння проводити економічний, стратегічний аналіз та оцінку зовнішньоекономічної діяльності держав в цілому.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: 1) основи функціонування ринку праці в Україні та Європейському Союзі; 2) поняття зайнятості, безробіття, номінальної та реальної заробітної плати; 3) міжнародно-правові норми та принципи, що визначають специфіку регулювання ринку праці та міграційної політики держави; 4) причини виникнення і етапи розвитку міжнародної трудової міграції; 5) теорії міжнародної міграції; 6) чинники і наслідки міжнародної міграції робочої сили між Україною та Європейським Союзом; 7) структуру і характеристики грошових переказів мігрантів;

вміти: 1) розрізняти між фактом і думкою; формувати власне бачення сучасних процесів, що відбуваються на ринку праці і в міграційних процесах; 2) - аналізувати стан і динаміку ринку праці в Україні та Європейському Союзі; 3)

розраховувати індекси номінальної і реальної заробітної плати; 4) володіти методикою розрахунку прожиткового мінімум; 5) оцінювати ефективність сучасної політики відносин між Україною та Європейським Союзом у галузі міграційної політики держави.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні і практичні аспекти дослідження ринку праці

Тема 1. Структура та функції ринку праці. Визначення ринку праці. Функції ринку праці. Структура ринку праці. Попит і пропозиція робочої сили. Кон'юнктура ринку праці. Визначення заробітної плати в Законі України «Про оплату праці». Номінальна і реальна заробітна плата. Методика розрахунку індексів реальної заробітної плати. Динаміка індексу реальної заробітної плати в Україні. Чинники функціонування ринку праці. Динаміка основних демографічних показників в Україні. Проведення державою активної і пасивної політики на ринку праці. Ефективність політики для країн з різним рівнем економічного розвитку.

Тема 2. Регулювання національного і міжнародного ринків праці. Особливості державного регулювання ринку праці в Україні. Основні положення регулювання соціально-трудових відносин Кодексу Законів про працю України, а також Закону України «Про зайнятість населення», Закону України «Про оплату праці», Закону України «Про відпустки». Поняття, розмір, структура заробітної плати, мінімальна заробітна плата. Прожитковий мінімум для працездатних осіб. Міжнародно-правові основи регулювання праці. Роль Міжнародної організації праці. Конвенції МОП, які ратифіковано Україною. Поняття ратифікації і денонсації міжнародного договору.

Тема 3. Сучасні тенденції і чинники розвитку міжнародного ринку праці. Поняття міжнародного ринку праці. Основні тенденції міжнародного ринку праці. Частка робочої сили за регіонами світу. Глобалізація, інформатизація, діяльність ТНК, демографічна ситуація в світі як чинники розвитку ринку праці. Ідеї Т. Р. Мальтуса стосовно чисельності населення планети. Динаміка чисельності робочої сили в світі. Частка зайнятих у різних секторах економіки. Гендерні аспекти ринку праці.

Тема 4. Ринок праці країн Європейського Союзу.

Показники функціонування ринку праці. Рівень зайнятості і безробіття. Динаміка ринку праці і темпи економічного зростання у країнах ЄС. Рівень зайнятості чоловіків та жінок в європейських країнах. Оцінка результатів регулювання ринку праці в ЄС.

Тема 5. Сучасний стан ринку праці України.

Структура робочої сили. Поняття робочої сили (економічно активного населення). Поняття працездатного віку відповідно до Закону України «Про зайнятість населення». Формально і неформально зайняті особи, безробітне населення. Порушення прав неформально зайнятих осіб. Динаміка ринку праці в Україні. Зайнятість і безробіття. Структура зайнятості і гендерний аспект ринку праці в Україні. Робоча сила за віковими групами та статтю в Україні.

Змістовий модуль 2. Міжнародна міграція робочої сили в Європейському Союзі та в Україні.

Тема 6. Історичні аспекти міжнародної міграції робочої сили. Причини виникнення і етапи розвитку міжнародної міграції. Історичні періоди в розвитку міжнародної міграції, чотири етапи міжнародної міграції, які пов'язані з

глобалізацією. Причини міграції населення. Динаміка міжнародної міграції в світі. Найбільші міграційні центри. Діяльність Міжнародної організації з міграції та її основні Конвенції.

Тема 7. Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної трудової міграції. Суб'єкти міжнародно-правового регулювання праці. Поняття ратифікації і денонсації міжнародного договору. Етапи приєднання держави до міжнародного договору. Підписання «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони». Конвенції МОП, які ратифіковано Україною.

Тема 8. Регулювання міграції в Україні. Відносини України з Міжнародною організацією з міграції. Діяльність МОМ в Україні. Динаміка міжнародної міграції в Україні. Основні Конвенції МОМ. Основні питання регулювання міграційних відносин, визначенні в Законах України: «Про зовнішню трудову міграцію», «Про імміграцію», «Про громадянство України», «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та ін.

Тема 9. Міграційні процеси в країнах Європейського Союзу та в Україні. Розвиток і сучасний стан міграційних процесів в країнах Європейського Союзу. Динаміка зовнішньої міграції в ЄС. «Міграційна криза» 2015 року. Старіння населення, очікувана тривалість життя при народженні, загальний показник фертильності і потреба в трудових ресурсах країн ЄС. Основні показники міграції в країнах ЄС. Трудова міграція українських громадян до країн ЄС; динаміка кількості вперше оформлених дозволів на перебування громадян України в країнах ЄС. Основні країни призначення для українських мігрантів.

Тема 10. Грошові перекази мігрантів. Соціально-економічна роль грошових переказів мігрантів. Динаміка грошових переказів мігрантів, співвідношення грошових переказів до ВВП. Грошові перекази мігрантів у порівнянні з іншими фінансовими потоками. Аналіз грошових переказів мігрантів в різних країнах світу і в Україні. Статистика надходжень грошових переказів мігрантів в Україну з інших країн. Позитивні і негативні наслідки грошових переказів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	сп		л	п/с	лаб	сп
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні і практичні аспекти дослідження ринку праці.										
Тема 1. Структура та функції ринку праці	4	2	2		5					
Тема 2. Регулювання національного і	4	2	2		5					

міжнародного ринків праці										
Тема 3. Сучасні тенденції і чинники розвитку міжнародного ринку праці	4	2	2		5					
Тема 4. Ринок праці країн Європейського Союзу	4	2	2		5					
Тема 5. Сучасний стан ринку праці України	4	2	2		5					
Разом за змістовим модулем 1	45	10	10		25					
Змістовний модуль 2. Міжнародна міграція робочої сили в Європейському Союзі та в Україні										
Тема 6. Історичні аспекти міжнародної міграції робочої сили	4	2	2		5					
Тема 7. Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної трудової міграції	4	2	2		5					
Тема 8. Регулювання міграції в Україні	4	2	2		5					
Тема 9. Міграційні процеси в країнах Європейського Союзу та в Україні	4	2	2		5					
Тема 10. Грошові перекази мігрантів	4	2	2		5					
Разом за змістовим модулем 2	45	10	10		25					
Усього годин	90	20	20		50					

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Структура та функції ринку праці	2
2	Регулювання національного і міжнародного ринків праці	2
3	Сучасні тенденції і чинники розвитку міжнародного ринку праці	2
4	Ринок праці країн Європейського Союзу	2

5	Сучасний стан ринку праці України	2
6	Історичні аспекти міжнародної міграції робочої сили	2
7	Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної трудової міграції	2
8	Регулювання міграції в Україні	2
9	Міграційні процеси в країнах Європейського Союзу та в Україні	2
10	Грошові перекази мігрантів	2
	Разом	20

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми / види завдань	Кількість годин
1	Структура та функції ринку праці / Підготовка до семінарського заняття	5
2	Регулювання національного і міжнародного ринків праці / Підготовка до семінарського заняття	5
3	Сучасні тенденції і чинники розвитку міжнародного ринку праці / Підготовка до семінарського заняття	5
4	Ринок праці країн Європейського Союзу / Підготовка і захист презентації	5
5	Сучасний стан ринку праці України / Написання і захист реферату	5
6	Історичні аспекти міжнародної міграції робочої сили / Підготовка до семінарського заняття	5
7	Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної трудової міграції / Підготовка до семінарського заняття	5
8	Регулювання міграції в Україні / Підготовка і захист презентації	5
9	Міграційні процеси в країнах Європейського Союзу та в Україні / Підготовка і захист презентації	5
10	Грошові перекази мігрантів	5
	Разом	50

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
- [2] – написання рефератів, есе.

7. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

—

8. Методи навчання

Лекції, розв'язування задач, вправ, обговорення проблемних питань, виконання творчих завдань, виконання самостійних завдань, конспектування, підготовка і захист презентації.

9. Методи контролю

Поточне оцінювання усних відповідей та письмових завдань, завдань, що виносяться на самостійне опрацювання, оцінювання презентації; підсумковий письмовий тест після кожного змістовного модуля.

10. Питання для підсумкового контролю

1. Теоретичні основи дослідження ринку праці і міграції населення.
2. Функції ринку праці. Особливості державного регулювання ринку праці.
3. Взаємозв'язок рівня зайнятості з людським та соціальним капіталом.
4. Експорт та імпорт робочої сили. Причини виникнення і етапи розвитку міжнародної міграції.
5. Історичні періоди в розвитку міжнародної міграції, чотири етапи міжнародної міграції, що пов'язані з глобалізацією. Причини міграції населення (Е. Равенштейн, Е. Лі).
6. Розвиток теорій міжнародної міграції.
7. Теорія притягання – виштовхування (“push – pull”), неокласична теорія міграції).
8. Теорія міграційних мереж, нова економічна теорія міграції.
9. Теорія кумулятивного причинно-наслідкового зв'язку, теорія світових систем.
10. Теорія подвійних ринків праці, просторово-тимчасова теорія міграції, просторова теорія міграції.
11. Теорія міграційного підйому, теорія міграційних систем, синтетична теорія міграції.
12. Загальнонаукові і специфічні методи дослідження міграції робочої сили.
13. Методи аналізу і синтезу, теоретичного узагальнення, історичний, науково-аналітичний, систематизації та класифікації.
14. Вплив міжнародної міграції на економіку розвинутих країн.
15. Оцінка соціально-економічних чинників міграційного процесу в країнах ЄС.
16. Значення грошових переказів мігрантів для економік країн ЄС.
17. Наслідки міграції для країн походження мігрантів та країн, що приймають мігрантів.
18. Соціально-економічні чинники зовнішньої міграції
19. Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток Європейського Союзу.
20. Вплив міграційних процесів на соціально-економічний розвиток України.
21. Економічні та соціальні чинники зовнішньої міграції з України.
22. Динаміка міграційних потоків.
23. Макро-, мікроекономічні, соціально-економічні наслідки міграції для економіки України.
24. Основні країни ЄС прямування мігрантів з України. Динаміка.
25. Соціально-економічна роль грошових переказів мігрантів.
26. Динаміка грошових переказів мігрантів, співвідношення грошових переказів до ВВП.
27. Вплив грошових переказів мігрантів на ВВП країни, ставки по кредитах та депозитам.

28. Позитивні і негативні наслідки грошових переказів.
29. Регулювання міжнародної трудової міграції в Україні.
30. Міжнародно-правові основи регулювання міжнародної трудової міграції.
31. Процедура розробки і реалізації міграційної політики держави.
32. Оцінка сучасної ситуації з зовнішньою міграцією, розробка або корегування існуючої міграційної політики держави, впровадження міграційної політики, контроль міграційної політики.
33. Ринок праці і міграція в умовах євроінтеграції.
34. Динаміка рівня зайнятості та заробітної плати в Україні.
35. Вплив євроінтеграційних процесів на соціально-економічний розвиток України.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль										Модульний контроль		Підсумковий контроль	Сума балів
Змістовий модуль №1					Змістовий модуль № 2					Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			35	35
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7				

T1, T2 ... T8 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
85-89	B	
75-84	C	
70-74	D	
60-69	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Методичне забезпечення

1. Комплекс навчально-методичного забезпечення.
2. Рекомендована література.
3. Електронні інформаційні ресурси.
4. Ілюстративні матеріали.

13. Рекомендована література

Основна

1. Близнюк В., Яценко Л. Безробіття в Україні: соціально-економічні аспекти / В. Близнюк, Л. Яценко // Україна: аспекти праці. - №4, 2019. – С. 19-26.
2. Динаміка обсягів приватних грошових переказів із-за кордону – [Електронний ресурс] // Національний банк України – Режим доступу www.bank.gov.ua
3. Кодекс законів про працю України (затверджено Законом №322- VIII від 10.12.1971 р.). Редакція від 25.10.2020 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 30.10.2020)
4. Лукьянова К. К. Ретроспективний аналіз дефініції поняття ринка труда / К. К. Лукьянова // Вестник ВолГУ. Серия 3, Экономика. Экология. – 2017. – Т. 19. № 2. С. 30-40.
5. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник / Колектив авторів; за ред. С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва – Одеса: Одеський національний університет, 2015. – 305 с.
6. Про зайнятість населення: Закон України від 5.07.2020 р. № 5067- VI. Редакція від 18.07.2020 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 24, ст.243. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 30.08.2020)
7. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 5.11.2015 р. № 761-VIII. Редакція від 27.12.2019 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 49-50, ст.463. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-VIII> (дата звернення: 30.08.2020)
8. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. Редакція від 13.02.2020р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 17, ст.121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95> (дата звернення: 30.08.2020)
9. Ринок праці (національний та міжнародний аспекти): навч. посіб. / А. В. Калина. — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. — 216 с.: іл.
10. Цевух Ю.О. Міжнародна міграція робочої сили як чинник економічного розвитку країн: монографія / Ю. О. Цевух, С. О. Якубовський. – Одеса, 2017. – 235 с.
11. Чернявська О. В. Ринок праці. Навчальний посібник 2-е вид. перераб. та доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 522 с.

Додаткова

1. Методологічні пояснення / Державна служба статистики України. URL: http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/statinf/rp/rp_met.htm (дата звернення: 30.08.2020).
2. Про затвердження методики визначення прожиткового мінімуму: Наказ №178/147/31 від 03.02.2017 р. / Міністерство соціальної політики України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Державна служба статистики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-17#n9> (дата звернення: 30.08.2020)
3. Цевух Ю. О. Особливості участі ЄС та України в міжнародній трудовій міграції / Ю. О. Цевух // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2011. – №6 (131). – С. 124-133.
4. Цевух Ю. О. Генезис теорій міжнародної міграції / Ю. О. Цевух // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2012. – №5 (157). – С. 29-37.

5. Цевух Ю. О. Розвиток міграційних процесів в країнах Європи / Ю. О. Цевух // Вісник соціально-економічних досліджень: зб.наук.праць ОДЕУ. – 2011. – № 3 (43). – С. 213-218.
6. Цевух Ю. О. Роль грошових переказів мігрантів у розвитку економіки країни / Ю. О. Цевух // Вісник соціально-економічних досліджень: зб.наук.праць ОДЕУ. – 2012. – № 4 (47). – С. 105-109.
7. Kurunova Y. Factors of international migration in EU-8 / Y. Kurunova // International Journal of Academic Research, Part B. – 2013. – Volume 5, No. 6. – P. 282-285.

14. Електронні інформаційні ресурси

Державна служба статистики України – www.ukrstat.gov.ua;
Національний Банк України. Статистика – <https://bank.gov.ua/ua/statistic>;
European Commission. Eurostat. – <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
International Labor Organization statistics – <https://ilostat.ilo.org/>
Migration Policy Institute – <https://www.migrationpolicy.org/>
OECD Statistics – <https://stats.oecd.org/>
The World Bank data – <https://data.worldbank.org/indicator>.